

УДК 378(73)

Варга Наталія Іванівна

аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна
natalia.varga@uzhnu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ США

Анотація. Стаття присвячена проблемі професійної діяльності викладача вищої школи. Обґрунтовано, що в сучасних умовах поряд з традиційною культуротворчою місією, робота педагога спрямовується на ефективність, раціональність, організованість і мобільність. Ці тенденції сприяють трансформації професійних цінностей і моделей поведінки викладачів, які притаманні зарубіжній вищій школі, зокрема американській. У зв'язку з цим актуалізується питання вивчення специфіки професійної діяльності викладача вищої школи США з метою формування практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності фахової діяльності вітчизняних педагогів. Метою даної статті є виявлення особливостей професійної діяльності викладача вищої школи США. Методи дослідження: теоретичний аналіз і синтез, узагальнення інформації, наукова інтерпретація конкретних педагогічних фактів, ретроспективний аналіз професійної діяльності викладача вищої школи США. Встановлено, що на сьогоднішній день професійна діяльність педагога вищої школи в університетах США передбачає два основні види діяльності – педагогічну і науково-дослідницьку. Викладач повинен мати вищу педагогічну освіту, глибокі знання навчального предмету, володіти методикою викладання у вищій школі, навичками ефективної комунікації, володіти високим рівнем готовності до науково-дослідницької роботи. Наукові дослідження, які реалізуються педагогами вищої школи США, дають можливість здійснювати процес викладання на високому науковому рівні, а також залучати студентів до науково-дослідницької роботи, що робить навчальний процес більш активним і ефективним.

Ключові слова: викладач вищої школи США, професійна діяльність, викладацька робота, науково-дослідницька діяльність, особистісні і професійні якості викладача.

Вступ. В сучасних умовах формування єдиного глобального ринку освітніх послуг особливою актуальністю набуває питання ефективної професійної діяльності викладача вищої школи. Вища освіта набуває масового характеру, спостерігається зниження академічних стандартів, застосовуються інноваційні форми і методи навчання. Змінюється статус навчального закладу, професійна підготовка в ньому прирівнюється до отримання певної «освітньої послуги», що зумовлює зацікавленість з боку студентів у її унікальності і якості, що не може не вплинути на фахову діяльність викладача вищої школи.

Поряд з традиційною культуротворчою місією, діяльність педагога спрямовується на ефективність, раціональність, організованість, мобільність. Ці тенденції сприяють трансформації професійних цінностей і моделей поведінки викладачів, які притаманні зарубіжній вищій школі, зокрема американській. У зв'язку з цим актуалізується питання вивчення досвіду професійної діяльності викладача вищої школи США з метою формування практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності фахової діяльності вітчизняних педагогів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти, пов'язані з функціонуванням вищої школи США на сучасному етапі, досліджуються багатьма вітчизняними вченими. Однак, їхні інтереси стосуються в основному загальної організації американської системи освіти (І. Зварич, Н. Бідюк, І. Козубовська, Н. Костіна, Т. Олендр, О. Стойка, О. Романовський); організаційно-фінансових аспектів вищої школи (А. Лютих, М. Дудка), підготовки педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах США (О. Кокор, О. Мартинюк, О. Магдюк, О. Садовець, Л. Черній, Р. Шаран, Н. Щур). Серед зарубіжних науковців, які вивчають дану проблему варто відзначити А. Астіна, М. Коллінза, К. Фельдмана, Т. Шермана, Дж. Шнайдера та ін.

Метою даної статті є виявлення особливостей професійної діяльності викладача вищої школи США.

Завдання дослідження: дослідити специфіку фахової діяльності викладача вищої школи США; визначити роль науково-дослідницької роботи в про-

цесі його професійного розвитку.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і синтез, узагальнення інформації, наукова інтерпретація конкретних педагогічних фактів, ретроспективний аналіз професійної діяльності викладача вищої школи США.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день трансформаційні процеси у вищій школі США нерозривно пов'язані з професійною підготовкою викладачів, удосконаленням їхнього професіоналізму.

Процес офіційного оформлення професії вузівського викладача у США завершився в другій половині XIX ст. До цього часу навчання за означеним фахом було можливим тільки в європейських університетах. Тільки у 80-90-их роках минулого століття, у зв'язку з появою національних аспірантських шкіл, отримання професійної освіти вищої кваліфікації стало можливим у США (Університет Дж. Хопкінса, Гарвардський і Чиказький університети, Університет Кларка та ін.). Спеціалізація і пов'язана з нею поглиблена підготовка викладачів вищої школи зумовила формування громадської думки про них як про висококваліфікованих професіоналів і експертів у своїй сфері. Цей високий статус дозволив американському академічному співтовариству сформулювати основні принципи науково-педагогічної діяльності – автономія, академічна свобода і колегіальність. Принцип академічної свободи й сьогодні становить базу освітньої практики викладачів вищої школи США: кожен з них має право самостійно вирішувати як планувати і реалізувати власну діяльність. Все більшого значення набуває принцип колегіальності, оскільки носієм сучасної навчально-методичної і науково-дослідної роботи у вищій школі США є не індивід, а дослідницька група. Для того, щоб стати членом такої групи необхідно пройти тривалий етап інтенсивної професійної підготовки.

Аналіз обов'язків і статусу викладачів американських ВНЗ засвідчує, що у вищих навчальних закладах країни в номенклатурі посад професорсько-викладацького складу наявні чотири основні категорії: викладач (Instructor), старший викладач (Assistant Professor), доцент (Associate Professor) і

професор (Full Professor). Окрім зазначених є також посади лектора (Lecturer) – це найчастіше сумісник і асистент викладача (Teaching Assistant) – посада, яку займає, як правило, аспірант. Таким чином, посадова структура передбачає шість ступенів і надає можливість підвищення статусу та створює позитивну мотивацію для вдосконалення професійної майстерності.

Для зайняття посади викладача необхідно мати ступінь магістра (Master's Degree), а посади старшого викладача і більш високих – ступінь доктора (Ph.D). Старший викладач призначається на посаду на визначений термін (зазвичай 5-7 років), протягом якого його робота двічі оцінюється спеціальною комісією департаменту, яка складається з доцентів і професорів. Якщо на основі останньої оцінки не представляється можливим підвищити старшого викладача до посади доцента, то його можуть залишити на роботі у винятковому порядку тільки на три роки, після чого він або підвищується за посадою, або звільняється. Навчально-педагогічна і науково-дослідницька діяльність викладача оцінюються компетентними комісіями, причому основним критерієм оцінки діяльності викладачів усіх рангів береться скоріше не педагогічна робота, а рівень здійснюваних ним науково-дослідницьких робіт.

Така політика в американських ВНЗ призвела до того, що на початку 90-х років минулого століття вищі навчальні заклади стали перенасиченими посадами професорсько-викладацького складу. В результаті в більшості вузів призначення на постійну посаду і подальше кар'єрне зростання стало надзвичайно складним, а перспективи для змін цієї ситуації – мінімальними [8].

Навантаження викладачів розрізняється в залежності від типу і розміру навчального закладу. Так, в американських ВНЗ найбільшу кількість дисциплін ведуть викладачі коледжів вільних мистецтв, підготовка яких відзначається багатопрофільністю і ступенем охоплення навчальних дисциплін (до 6 курсів на одного викладача). У викладачів великих університетів навантаження є меншим (2-3 дисципліни на одного викладача).

Деякі фахівці вважають, що надмірна кількість обов'язків у викладачів неминуче позначається на якості їхньої роботи. Зокрема, викладач виконує такі функції: проводить заняття в декількох студентських групах, консулює студентів з академічних і особистих проблем, керує їхньою роботою, рецензує наукові статті, консулює урядові проекти штатів, займається науково-дослідницькою роботою зі спеціальності та ін.

Результати опитування деканів департаментів деяких американських коледжів засвідчують, що якість викладання є визначальним фактором для підвищення викладача за посадою. Більш ніж 90% опитаних вважають викладацьку роботу визначальною умовою професійного зростання. Така ж частка респондентів визначає необхідною складовою викладацької роботи науково-дослідницьку діяльність [1].

На виняткову важливість науково-дослідницької роботи викладачів вказують працівники університетських коледжів. Натомість у неуніверситетських коледжах визначальними для викладача вважаються особистісні якості, досвід роботи, консулювання студентів, робота в комітетах кампусів.

Таким чином, при влаштуванні на роботу і подальшому кар'єрному зростанні в різних ВНЗ до викладачів пред'являються різноманітні вимоги. Однак, чим більшим є навчальний заклад (в основному – це дослідницькі університети), тим більше уваги

приділяється науково-дослідницькій роботі, науковим публікаціям і керівництву аспірантами. Хоча визначальною вимогою до діяльності викладача вищої школи є якість його викладання [1, с. 304].

В педагогічній літературі США дослідники розглядають професійні і особистісні риси викладача вищої школи згідно двох наукових підходів – педагогічного і науково-дослідницького. Прихильник першого з них К. Фельдман виділяє три групи визначальних ознак висококваліфікованого педагога. Перша група містить характеристики, пов'язані з організаційними і комунікативними вміннями: ентузіазм у роботі, чітке, зрозуміле пояснення навчального матеріалу, глибоке знання предмета, здатність стимулювати інтерес студентів до навчання.

Друга група ознак пов'язана з міжособистісними відносинами викладача й студента, роллю педагога в стимулюванні пізнавальної активності слухачів: повага до студентів, залучення до дискусії, позааудиторні контакти зі студентами.

Третя група ознак ілюструє конструктивні і проєктувальні вміння викладача: розробка і підготовка курсів, ясність поставлених перед студентами завдань, об'єктивність оцінювання студентів [4].

Подібні якості визначає американський дослідник Т. Шерман, який пропонує свій варіант професіограми викладача вищої школи США. Він відзначає такі професійні та особистісні риси останнього: ентузіазм у роботі, доступність викладу навчального матеріалу, вмінє стимулювання інтересу до предмета, глибоке знання навчальної дисципліни [7].

Більш деталізовану професіограму викладача вищої школи подає М. Коллінз. До найбільш характерних особливостей педагога вчений відносить багату голосову палітру, емоційну мову, різноманітну міміку, живий погляд, грамотну, емоційно забарвлену мову, «вибуховий» темперамент [3].

Таким чином, головними рисами викладача вищої школи, згідно розглянутого наукового підходу, є відданість педагогів навчальній роботі, глибоке знання предмета і прагнення залучити студентів до процесу пізнання.

Прибічники другого наукового підходу, науково-дослідницького, вважають, що ідеальний викладач – це той, хто займається науковими дослідженнями, здійснює певну наукову роботу в галузі навчальної дисципліни, яку він викладає. Ця позиція підтверджується вченими Д. Музеллою і Р. Рушем, які зазначають, що сформованість предметної компетентності, постійне вдосконалення знань на основі наукової роботи викликає глибоку повагу в студентів, стимулює їхню пізнавальну активність [6]. Отже, в рамках другого підходу найбільш високу оцінку отримують викладачі, які проявляють глибокий інтерес до навчальної роботи як до закономірного продовження дослідницької діяльності.

Проблема поєднання наукової і викладацької діяльності педагога вищої школи в США виникла ще за часів другої світової війни. Для більшості випускників аспірантських шкіл, докторів наук основною сферою пропозиції праці був коледж, а це зумовлювало професійну підготовку не просто педагогів, а викладачів-дослідників. У результаті ідея інтеграції викладацької і науково-дослідницької діяльності, запропонована в Німеччині, отримала в США подальший розвиток. Якщо в німецьких університетах вона зводилася до того, що вчений дослідницької лабораторії, яка знаходилася при університеті, навчав студентів тому, над чим працював на даний момент часу, то в американських університетах виробилася система «наукового навчання», яка стала частиною загальної

програми підготовки наукових кадрів.

Після другої світової війни всі федеральні дослідницькі лабораторії у США були передані університетам і зосередження в них значної кількості урядових асигнувань на наукові дослідження призвели до того, що вища школа остаточно перетворилася в основне місце розвитку науки. В ній сконцентрувалося близько 2/3 загального обсягу здійснюваних у країні фундаментальних досліджень, поряд з якими в останні десятиліття стали створюватися навчально-промислові об'єднання, «наукові парки», «технополіси», «інкубатори». Ці комплекси об'єднують функції професійної підготовки фахівців, проведення наукових досліджень і впровадження їх результатів. Спостерігається певне зміщення акцентів з викладацької на науково-дослідницьку діяльність педагогів вищої школи, що зумовлюється вищезазначеним і низкою інших факторів:

- для того, щоб стати викладачем необхідно мати ступінь доктора філософії, який по своїй суті є дослідницьким;

- головним критерієм ефективної діяльності викладача університету в США є його науково-дослідницька діяльність;

- при підвищенні викладача на більш високу посаду визначальним аспектом є кількість наукових публікацій і його участь у дослідницьких проектах (звідси впливає розповсюджене серед американських викладачів твердження «publish or perish» (публікуйся або загинеш);

- ступінь доктора наук і високий рівень дослідницької компетентності відкривають широкі перспективи для молодих талановитих вчених з вищої школи в сфері бізнесу і промисловості США (матеріальне заохочення, краща дослідницька база), що надає можливість суміщення викладацької роботи і діяльності в інших сферах [5].

Аналіз численних наукових праць американських дослідників дозволяє зробити висновок, що типовий викладач-дослідник проявляє схильність до наукової роботи ще будучи студентом університету, слухачем аспірантської школи і отримує подальший розвиток в середовищі колег-учених, творча атмосфера якого стимулює його наукову активність. Окрім цього, існує низка факторів, які впливають на наукову продуктивність викладачів ВНЗ, а саме навчальна дисципліна, яка викладається, посада, вік.

Проведені дослідження засвідчують, що най-

більшої активності дослідницька робота викладачів університетів досягається в перші десять років після отримання наукового ступеня і в період виходу на пенсію. Ці висновки знаходять своє підтвердження в роботі Г. Лемана, який встановив, що в США найбільших успіхів у науковій творчості, зокрема математики, досягають до 30-34 років, у віці 35-51 рік вони переживають спад, який до 52 років змінюється підйомом, що триває до 58-60 років, що відповідає схемі наукової активності А. Бейера і Дж. Даттона [2]. З віком вузівські викладачі переходять від вузькоспеціалізованих емпіричних досліджень до більш широких міждисциплінарних проблем, розробка яких вимагає більше часу і зусиль, а результати яких не так швидко старіють.

Варто зауважити, що активна науково-дослідницька діяльність викладачів американської вищої школи не обмежує можливість викладання і вдосконалення їхньої педагогічної майстерності. Навпаки, викладачі, успішні в дослідницькій роботі, є в курсі всіх наукових досягнень у своїй сфері, і таким чином, володіють більш глибокими знаннями навчального предмета, що у свою чергу робить їх більш ефективними педагогами. Також слід підкреслити, що як наукова продуктивність праці, так і успішне викладання є проявом обдарованості особистості, і як результат цього, хороші дослідники є хорошими викладачами.

Висновки. На сьогоднішній день професійна діяльність педагога вищої школи в університетах США передбачає два основні види діяльності – педагогічну і науково-дослідницьку, які базуються на принципах автономії, академічної свободи і колегіальності. Педагог повинен мати повноцінну педагогічну освіту, володіти методикою викладання у вищій школі, навичками ефективної комунікації, мати глибокі знання навчального предмету, бути здатним стимулювати навчальну і позанавчальну активність студентів, володіти високим рівнем готовності до науково-дослідницької роботи. Наукові дослідження, які реалізуються педагогами вищої школи США, дають можливість здійснювати процес викладання на високому науковому рівні, а також залучати студентів до науково-дослідницької роботи, що робить навчальний процес більш активним і ефективним.

Напрямами подальших досліджень вбачаємо вивчення особливостей формування дослідницької компетентності викладачів вищої школи США.

References

1. Astin, A.W., & Lee, C.B. (1998). *Current Practices in the Evaluation and Teaching of College Teachers*. Washington D.C.: American Council of Education.
2. Bayer, A.E., & Dutton, J. (1977) Career Age & Research – Professional Activities of Academic Scientists. *Journal of Higher Education*, 48, 259-282.
3. Collins, M. (1978). Effects of Enthusiasm training on preservice elementary teachers. *Journal of Teacher Education*, 29, 53-57.
4. Feldman, K.A. (1976) Grades and College Students' Evaluations of their Courses and Teachers. *Research in Higher Education*, 4, 69-111.
5. Kostina, N.I. (2003). Professiogramma prepodavatelja vysshej shkoly Ameriki [Professiogram of the higher school teacher in the USA] / In *Lingvodidakticheskie problemy obuchenija inostrannym jazykam v shkole i vuze [Linguodidactic problems of teaching foreign languages in school and university]* (pp. 135-139) [in Russian].
6. Mussella, D., & Rusch, R. (1968) Student Opinion and College Teaching. *Improving College and University Teaching*, 16, 137-140.
7. Sherman, Th., & Armistead, L. (1987). Quest for Excellence in University Teaching. *Journal of Higher Education*, 48, 66-83.
8. Snyder, G. (1993) *Post-Tenure Review: Politics and Practices*. Washington D.C.: American Association for Higher Education.

Список використаної літератури

1. Astin A.W. Current Practices in the Evaluation and Teaching of College Teachers / A.W.Astin, C.B.Lee. – Washington D.C.: American Council of Education, 1998. – 407 p.
2. Bayer A.E. Career Age & Research – Professional Activities of Academic Scientists / A.E. Bayer, J. Dutton // Journal of Higher Education. – №48. – 1977. – P. 259-282.
3. Collins M. Effects of Enthusiasm training on preservice elementary teachers / M.Collins // Journal of Teacher Education. – №29. – 1978. – P. 53-57.
4. Feldman K.A. Grades and College Students' Evaluations of their Courses and Teachers / K.A.Feldman // Research in Higher

- Education. – №4. – 1976. – P.69-111.
5. Костина Н.И. Профессиограмма преподавателя высшей школы США / Н.И.Костина // Лингводидактические проблемы обучения иностранным языкам в школе и вузе. – Вып. 2. – 2003. – С. 135-139.
  6. Mussella D., Rusch R. Student Opinion and College Teaching / D. Mussella, R. Rusch // Improving College and University Teaching. – №16. – 1968. – P. 137-140
  7. Sherman Th., Armistead L. Quest for Excellence in University Teaching / Th. Sherman, L.Armistead // Journal of Higher Education. – Vol. 48 – №1. – Ohio State University Press, 1987. – P. 66-83.
  8. Snyder G. Post-Tenure Review: Politics and Practices / G. Snyder. – Washington D.C.: American Association for Higher Education, 1993. – 80 p.

Рецензент: канд.пед.наук, доц. Повідайчик О. С.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2018 р.
Стаття прийнята до друку 20.04.2018 р.

Варга Наталия

аспирант кафедри общей педагогики и педагогики высшей школы
ГВУЗ «Ужгородский национальный университет»
г.Ужгород, Украина

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ США

Аннотация. Статья посвящена проблеме профессиональной деятельности преподавателя высшей школы. Обосновано, что в современных условиях наряду с традиционной культуротворческой миссией, работа педагога направлена на эффективность, рациональность, организованность и мобильность. Эти тенденции способствуют трансформации профессиональных ценностей и моделей поведения преподавателей, которые присущи зарубежной высшей школе, в частности американской. В связи с этим актуализируется вопрос изучения специфики профессиональной деятельности преподавателя высшей школы США с целью формирования практических рекомендаций по повышению эффективности профессиональной деятельности отечественных педагогов. Целью данной статьи является выявление особенностей профессиональной деятельности преподавателя высшей школы США. Методы исследования: теоретический анализ и синтез, обобщение информации, научная интерпретация конкретных педагогических фактов, ретроспективный анализ профессиональной деятельности преподавателя высшей школы США. Установлено, что на сегодняшний день профессиональная деятельность педагога высшей школы в университетах США предусматривает два основных вида деятельности – педагогическую и научно-исследовательскую. Преподаватель должен иметь высшее педагогическое образование, обладать глубокими знаниями учебного предмета, владеть методикой преподавания в высшей школе, навыками эффективной коммуникации, обладать высоким уровнем готовности к научно-исследовательской работе. Научные исследования, которые реализуются педагогами высшей школы США, дают возможность осуществлять процесс преподавания на высоком научном уровне, а также привлекать студентов к научно-исследовательской работе, что делает учебный процесс более активным и эффективным.

Ключевые слова: преподаватель высшей школы США, профессиональная деятельность, преподавательская работа, научно-исследовательская деятельность, личные и профессиональные качества преподавателя.

Varga Natalia

Postgraduate student at the Department of General Pedagogics and Pedagogy of Higher School State University
«Uzhgorod National University», Uzhgorod, Ukraine

THE FEATURES OF PROFESSIONAL ACTIVITY OF THE HIGHER SCHOOL TEACHER IN THE USA

Abstract. The article is devoted to the problem of the professional activity of the higher school teacher in the United States. It is substantiated that in modern conditions, higher education acquires a mass character; there is a decrease in academic standards, innovative forms and methods of teaching are being used. The status of an educational institution changes, and the professional training in it equates to receiving a certain kind of «educational service». This predetermines the interest of the students in its uniqueness and quality, which surely will affect the professional activity of the teacher of higher education. Along with the traditional cultural mission, the activity of the teacher focuses on efficiency, rationality, organization and mobility. These tendencies contribute to the transformation of professional values and behavioral patterns of teachers that are inherent in the foreign higher school, particularly the American one. In this regard, there is actualized the issue of studying of the specifics of the professional activity of higher school teacher in the United States for the purpose of formation of the practical recommendations for domestic teachers in order to improve the efficiency of their professional activity. The purpose of the article is to identify the peculiarities of the professional activity of the higher school teacher in the United States. Methods of research: theoretical analysis and synthesis, generalization of information, scientific interpretation of specific pedagogical facts, retrospective analysis of the professional activity of the teacher of the US higher school. It has been established that nowadays the professional activity of the higher school teacher at US universities involves two main types of activities – teaching and scientific-research, which are based on the principles of autonomy, academic freedom and collegiality. The teacher should have a full-fledged pedagogical education, should possess the methodology of teaching in higher school as well as skills of effective communication, should have deep knowledge of the subject and has to be able to stimulate students' academic and extra-curricular activity, also should have high level of readiness for scientific research work. Researches conducted by higher school teachers in the United States provides an opportunity to implement a high-level teaching process, as well as attract students to research work that makes the learning process more active and effective.

Key words: Higher school teacher in the USA, professional activity, teaching work, scientific research activity, personal and professional qualities of the teacher.